

VOX URBIS

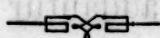
DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10;
ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7 $\frac{1}{2}$.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis
Lib. 0.50 pro unoquoque centimetro quadrato

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem, commentarii *VOX URBIS* possessorem et administratorem
ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA

Apud GREDINGER ET WOLF

Apud "KRONIKA RODEINNA"

IN ANGLIA

Apud BURNS AND OATES

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS

AMERICAE SEPTENTR.

IN GERMANY

Apud FRIEDERICUM PUSTET

IN CANADA

Apud LIBRAIRIE GRANGER FRÈRES

VARSIAVIA POLONORUM

Rakowskie Przedmiescie, 15.

VARSIAVIA POLONORUM

Krakowskie Przedmiescie, 6

LONDON W.

28, Orchard Street.

Apud FRIEDERICUM PUSTET

S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ.

AMERICAE SEPTENTR.

S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ.

NEW YORK

52, Barclay Street. 438, Main Street.

Apud FRIEDERICUM PUSTET

S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ.

MONTREAL

1699, Rue Notre-Dame.

RATISBONAE IN BAVARIA

RATISBONAE IN BAVARIA

RERUM INDEX

SERMONIS LATINI USUS ADHUC QUAM LATE PATEAT IN ORBE TERRARUM.	Petrus Rasi.
DE PRISCORUM HEBRAEORUM CULTU	H. D. V. Pieralice.
PUER IESUS IN SPELUNCAE BETHLEHEMITICAE PRAESEPIO. ODE	I. Bonavenia.
DE LATINA ELOQUENTIA IN ARCHIGYMNASIO TAURINENSIS	Subalpinus.
BETHLEHEM URBS	Forfex.
SYNESII HYMNI	I. Lemette.
DE TIBERIO ASSISIENSI PICTORE	I. F.
RERUM HODIERNARUM FESTINATIO	M. Lani.
SATURIO. Comoedia latinis versibus conscripta et in tres actus distributa	I. B. Francesia.
EX POLONIA. De Augustini Kordecki memoria celebrata	I. Wabner.
SELECTA EX BIBLIOTHECIS ET ARCHIVIS. De recta pronunciatione latinæ linguae dialogus	I. Lipsius.
DIARIUM VATICANUM	Actuarius.
ANNALES	Poplicola.
PUBLICI PER ORBEM COCTUS LEGIBUS FERENDIS	Scriba.
AENIGMATA	Fr. Palata.

ROMAE

EX OFFICINA PACIS, PH. CUGLIANI

35, Via della Pace

MDCCLCIII

PROSPECTUS SUBNOTATIONIS Comm. VOX URBIS in an. MDCCCCIV.

Premium subnotationis est in Italia Libell. 4,80; ubi-
que extra Italiam Libell. 6,25; Doll. 1,25; Sch. 5; March. 5;
Rubl. 3; Coron. 6,25 *recto tramite* mittendum ad

ARISTIDEM LEONORI EQUITEM
COMMENTARII "VOX URBIS,, POSSESSOREM ET ADMINISTRATOREM,
ROMAM, via Alessandrina, 87.

PRAEMIA SOCIS CONSTITUTA

ad libitum:

- a) Tabula metr. $0,45 \times 0,22$ Pontificiae dominationis au-
spicationem referens a Pio PP. IX an. MDCCCXLVI.
peractam, et in Commentarii "Vox Urbis,, commo-
dum unice ex antiqua tabula desumpta; *sive*
- b) Collectio chartularum electissimarum, quae distincta
coloribus praecipua Romae, aut eius vicina red-
dunt; *sive*
- c) Urbis et Ianiculo monte prospectus. (Tabula aere cusa
metr. $1,10 \times 0,24$).

Donum, quod voluerit, quisque subnotans petet
primum intra mensem ab eius subnotatione et cum
ipso subnotationis pretio.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETUM SUBNOTATIONIS:

In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italianam:
Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 1/2.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:
ARISTIDE LEONORI, eques.
ROMAE — Via Alessandrina, 87.

SERMONIS LATINI USUS

ADHUC QUAM LATE PATEAT IN ORBE TERRARUM.

HAC fere inscriptione, quae Francogallice est *Dans quelle mesure se sert-on encore du Latin?* (1), Carolus André nonnulla exposuit de Latino sermone adhuc in variis hominum commerciis et congressionibus usurpato, quae alio libello mox infra adferendo ab eodem scriptore uberior exposita placet nunc breviter complecti. Cum pauca praemisisset de causis, quibus factum esset, ut lingua Latina per totum aevum illud, quod medium dicitur, non omnino periret atque adeo tamquam pharus in illius aetatis tenebris Ecclesiae maxime opera splendorer, id non inepte adnotavit, iam inde a primis renatarum artium liberalium temporibus, cum uniuscuiusque populi sermo vulgaris ad linguae litterariae gradum dignitatemque paulatim attolleretur et ad novas res significandas atque exprimendas aptissimum quasi instrumentum fieret, Latino quoque sermoni acerbissimum fatum impendere coepisse; quia in re hoc sane mirum videri, stirpis Latinæ populos aliter versatos esse atque Germanos vel Anglosaxones: hos enim serius quam illos antiquo Romanorum sermone uti destitisse. Cuius rei causas cum inquireret, hasce duas praecipuas, neque eas sane spernendas, reperiebat: Primum, quod in Latinis regionibus maturius, quam apud alias gentes, sermo vulgaris, ut supra dictum est, suis opibus ac nervis uti potuerit ad lingua illam tamquam paludatam vel togatam supplantandam; deinde, quod id sit populi Germanici vel Anglosaxoni ingenium, ut ea omnia, quae sint antiquitus tradita et « recurrentes accepta per annos», diutius ac pertinacius tueri atque colere videatur. Quam rem cum nonnullis exemplis, maxime ex Germanicis et Britannicis Universitatibus illorumque alumnorum vivendi ratione petitis, confirmare studuerit, ad alia pergit, quae sunt praecipue de lingua Latina ad omnium disciplinarum scientiam tamquam vinculum gentium populorumque universorum adhibita et adhibenda (2). Sed haec omnia vir clা-

rissimus alia disputatione, quae paulo post hanc priorem insecuta est, partim iisdem fere verbis iteravit, partim latius ac fusius disseruit: pauca vero nova adiecit, quae equidem valde timeo ut omnibus arridere possint. Itaque ad alterum libellum, qui inscribitur *Le Latin et le Problème de la Langue Internationale* (Paris, 1903), iam properat oratio mea. Sed nolo priorem e manibus ponere, quin vocem illam gratissimam optimique quasi omnis plenam repetam, quae in extrema opusculi parte « carmine dulcior aures occupat » Italorum praecepue: *Ce serait une suprême gloire pour le latin, après avoir été à la base de nos civilisations, de se retrouver au fait..., adapté aux besoins nouveaux, se relevant de ses propres ruines comme le phénix renait de ses cendres.* Verum huic rei animo et cogitatione conceptae quam multa in rebus et in hominibus ipsis posita obstant! quae tamen ut infringantur et pervincantur pro uniuscuiusque viribus niti, hoc opus, bie labor est.

Sed ut ad libellum illum, quem nuper memoravi, redeam, hic constat ex capitibus sex, quorum haec sunt singulæ inscriptiones: I. Moyen-Age et Renaissance. II. XVIIe et XVIIIe siècles. III. Parle-t-on encore latin? IV. Ecrit-on encore en latin? V. Les tentatives modernes de restauration du latin. VI. Réponse à quelques objections: nonnulla etiam praefatus est Paulus Regnaud, vir clar., qui lectoribus librum commendat. Cum vero longe maxima opusculi pars eo spectet, ut historiam Latini sermonis inde ab eius occasu usque ad nostram aetatem persequatur et numerorum ratione saepe adhibita declarat atque confirmet, nunc ea tantum expondere pretium operae est, quae et novitate rei et ideo, quod hoc esse caput disputationis videtur, maioris momenti in praesentia haberi possunt.

Praecipua totius commentationis sententia ad summam haec est: refutatis argumentis eorum, qui negent, lingua Latinam idoneam habilemque fieri posse ad res novas apte exprimendas et hominum, qui nunc sint, cogitata

sensaque inter ipsos communicanda, cuius rei causa potissimum in grammaticae et syntacticæ rationis difficultate quaerenda sit, id suadet atque commendat auctor, ut, grammaticorum praeceptis maximam partem neglectis, declinationis et coniugationis regulæ, omni enormitate atque inaequalitate sermonis ad certas quasdam normas directa, in numerum quam minimum redigantur, implicata atque inutilis (ut ipse ait) forma verborum passiva tollatur, verba deponentia abrogentur, etc. Illud etc. ab auctore ipso additur, qui in hoc tamquam bello arti grammaticæ indicto nihil aliud aut amplius de hac re nos edocet, nisi quod in adn. 2 (pag. 64 sq.) verba laudat, « en faisant quelques réserves », quae olim scripsit Delacour (*Le latin langue universelle*, Bruxelles, 1894, p. 9): sunt autem haec: *Il y aurait peu de changements à faire aux temps de l'actif dans les verbes réguliers. Il suffirait de supprimer certaines formes qui font double emploi, telles que amavere, amato, audisti, etc., de supprimer aussi le supin et le gerondif (à l'exception du gerondif en do), que l'on remplacerait par l'infinitif. Peut-être, cependant, serait-il à propos de terminer uniformément le futur en bo: amabo, monebo, legebo, audibo. Quant aux verbes irréguliers, tels que volo, fero, nolo, tollo, disco, etc., il faudrait les modifier à quelques-uns de leurs temps ou bien — ce qui semblerait préférable — y substituer des verbes synonymes à conjugaison régulière.* Sed haec omnia per se ipsa refelluntur: quis enim non videt, Latinum sermonem aut sic recipiendum et usurpandum esse ut nobis a majoribus traditum est (analogiae, quae dicitur, in quibusdam rebus locisque, ut par est, ratione habita), aut omnino relinquendum? sit, inquam, ut est vel esse debet, aut prorsus non sit. Quis etiam novae huius grammaticæ praecepta statuat? Qua auctoritate haec ipsa ut a singulis nationibus recipientur perficiat? Nonne hac ratione efficeretur, ut monstrum aliquod exsisteret, Horatiano illi persimile, cuius, velut aegri somnia, vanæ fingerentur species, ut nec pes nec caput uni redderetur formæ? Evidem assentior viro humanissimo cum dicat, fugiendam esse in mutuo virorum doctorum commercio omnem « affectation du ciceronianisme » (p. 63); nec tamen hoc tribuens, ut hic quoque Horatii verbis utar, dederim quoque cetera: nam sic et novas, quas vocant linguis, arte compositas, *Volapük*, *Esperanto* et si alia sunt huiuscmodi artificia, ut optima subsidia atque instrumenta ad communionem illam, quam quaerimus, inter omnium populi viros doctos comparandam mirer. Qua verò via et ratione ad eum, qui nobis est proposi-

(1) Legitur haec scriptiuncula in commentario qui inscribit Revue Internationale de l'Enseignement, Paris, 1902 inde a pag. 508 usque ad pag. 512.

(2) De hac re cfr. inter recentiores, praeter alios, HERM. DILKE, *Festrede über Leibnitz und das Problem der Universalprache* (in *Sitzungsber. der k. Preuss. Akad. der Wiss.* zu Berlin, 1890, p. 504 sqq.; cfr. praeterius *Deutsche Revue* (Jan. 1901); est etiam eiusdem viri docti oratio sollemnissima die VI Nov. a. 1900 Berolini habita *Über die Bedeutung des Lateins für unser Volk und unsre Zeit*: praemissa est opusculo R. HÜLME, quod inscribit *Volksstaat* (Leipz. und Berlin, 1901); MICHA. BAKAL, *Le choix d'une langue internationale* (in *Revue de Paris*, 15 Juill. 1901); FED. CHARPIN, *La langue latine comme langue internationale du monde suivant* (in *Cronache della Civiltà Ellenico-Latina*, 1903, fasc. IX-XIV, p. 147); Ios. FORNARI, *ibid.*, fasc. I-III, p. 18 sqq.; *Vox Urbis*, Kal. et Id. Maiis MDCCCCIII, n. IX et X. Praeterea

VIXX. min. RUIT HORA!

IV min.

Titulo hoc est distinctum horologium recens inventum ac perpendiculo motum, cui id peculiare, praeter dimetiendi temporis miram diligentiam, posse ad libitum a quovis homine, etiam a puer, componi atque dissolvi, dempta prorsus vetere illa opinione, huiusmodi machinas aliquid secreti et difficilis continere, ut qui artis mysteria penetraverit, ille unus libere tractet.

Nec credat quisquam de puerili quodam lusu agi, quum contra horologium hoc solidum item elegansque praebeatur; tale immo, ut sine dedecore studiorum conclave, vel ipsam mulierum exedram ornare queat. Est enim totum ex aere affabre insculptum et figuris decorato; perpendiculum ipsum specimen artis exhibet, haederaceum folium.

Horologium ad iubentem mittitur probatum, in partes suas numeris divisum una cum paucis iisque simplicibus adnotationibus, quae plane indicant quomodo brevi temporis spatio integrum restituatur. Qui vero iam in promptu cupiat, ita habebit.

Pretium horologii "Ruit hora!,, ante solvendum, est Romae lib. 4, 90; extra Urbem lib. 5, 80. Pro exteris gentibus addantur insuper diribitorii involucri expensae.

Mandata horologii mittendi et pecunia dirigantur ad

EMPORIUM DOMINICI. — (Romae, via Tomacelli, 13).

SOCIIS MONITUM.

Sociis pluribus morem gerentes Idib. Novembr. an. MDCCCCII apud Commentarii *Vox Urbis* administratorem officium instituimus, quod de negotiis Ecclesiasticis sit; de expediendis scilicet rationibus omnibus, quae apud Romanae Ecclesiae «Congregationes» aguntur.

Itaque si quis procuratione nostra uti velit, profecto temperantiam in pretio, studium atque alacritatem in opere inveniet.

exhibit simplicitate, quanta potest tantummodo veritas frui. Causis effectus respondent; aetates, nempe illi dies, quibus nec sole nec luna praecerat, et mane et vespere, singulare dictu!, complebantur; ineffabiles illi, inquam, neutri generis dies: « Et factum est vespere et mane dies primus, ... secundus, ... tertius, ... quartus... etc. », aetates creationis, successionesque rerum effossionibus coram probantur, divisiones gentium et inhabitantium et peregrinantium, omnia ad unguem reperiuntur. Quid vero de historia Iob, quid de philosophicis et moralibus disquisitionibus, quae illo continentur in libro? Quid de Noetica historia, et de congrua vitae humanae contractione cum coercito calore solis per exundans diluvium, et fortasse cum nova inclinatione terrestris axis circa solem? Quid de carnium esu, tunc primum ad restaurandas vires concessu? Quid de vino, tunc primum ad necessitatem reparandi roboris ostendo? Quid illud Iosephi episodium, quo nihil pulchrius, nihil suavius? At quid de illo Moysis hymno: « Cantemus Domino; gloriose enim magnificatus est; equum et ascensorem deiecit in mare? » Nullum paeana iure comparabitur.

Sempernus fiam singula si sequar. Iuvat innuere, iuvat et praeterire. Quae vero ad ius privatum et publicum pertinentia sunt, qualia maxima. Virtutem probat effectus; quae enim Hebraea civitas illis olim coaluit, ita coaluit ut ad nostros usque dies infinitis propemodum quassata calamitatibus, obrutaque ruinis, numquam dilapsa sit, numquam et nusquam, novo prodigio et perenni (iam enim quot aetates praeteriere!) inexterminabilia. Compara nunc hisce immania illa nomina gentium potentissimarum, sive Chaldaeos et Assyrios, sive Carthaginienses et Hetruscos, sive Samnitas, Pelasgos, Getas, Quados, Marcomannos, Alanos, et quot volueris insuper. Omnes hi perierunt, et laborat annualium fides ut eos olim fuisse credamus. Iudaea civitas una, quamquam caeli, solique sui extorris, sine rege, sine templo, sine theraphim, per insidiosa pacis, per acuta belli, Moyse copulante, perdurat!...

Aut amens ego, aut dilemma inevitabile ponitur. Si ab afflante Numine ista fuerunt, a tanto magistro quid et quis et quantus fuerit discipulus et amicus Moyses intelligis; sin vero afflantem amoveris Deum, gigantis instar Moyses in hisce omnibus apparebit, cui palmam in hisce Olympiis quisque cedat necesse est. Quae autem ad iura proprietatis sunt, ad annum Sabbathicum, ad officia inter suos, ad officia circa alienigenas, immo et circa bruta animantia, ferme inenarrabilia videntur, et cupidos et miraturos ad volumina Biblicorum, quae *Exodi*, *Numeri*, *Levitici*, *Deuteronomii* appellantur nomine, delegamus. Sed iam quis dicet: « Eruditus fuerat Moyses omni sapientia Aegyptiorum » (1); haec igitur Aegyptiis potiusquam Hebraeis tribuenda censeantur. — Qui vero haec ferat, memorat a matre propria Hebraea ex tribu Levi Moyses et nutritum fuisse et educatum (ergo Hebraeo more) et adultum iam fuisse traditum filiae Pharaonis (2). Hebraea ergo prius quam Aegyptia callebat. Ecco autem, cum tamdiu apud soecorum Madianitam, Raginelem Iethri filium

fuerit, eadem et Madianitis non tribuunt institutis? Ecco quae leges et litterae inextermi- nables fecerunt Hebraeos, nihil profuere Aegyptiis quominus exterminarentur? Ac tamen aduersus hosce neque ab Assyriis, neque a Chaldaeis, neque a Romanis, neque a Turcis, sicuti aduersus Hebraeos, ad internecionem usque saevitum est.

H. DE VECCHI PIERALICE.

PUER IESUS IN SHELUNCAE BETHLEHEMITICA PRAESEPIO.

ODE⁽¹⁾

*Anemus. An durum assidet praecordiis
Robur vel alpinus silex;
Quisquam ut reclinem cernat ad praesepia
Deum; omnibus nec ardeat
Medullitus fervens amoris ignibus?
Oh gratiae! oh frontis decus!
Vel quale tigridis leaque tangeret
Ferociorum pectora.
Oh aurei crines! corallina oh labra!
Oh bina ocelli sidera!
Ut ille blandus usque et usque palmulis
In nostra tendit oscula!
Ut lene vagiens in amplexum rapi
Totus renidens expetit!
Quid si cor ipsum cerneret et intimo
Fibras micantes pectore?
Amemus, eis, amemus! Id ni possumus,
Possimus oh! statim emori.*

I. BONAVENIA S. I.

DE LATINA ELOQUENTIA IN ARCHIGYMNASIO TURINENSIS (2).

In summo totius Itiae otio, atque in tanto ubique annorum silentio, quo, favente Deo, usi sunt patres nostri, usque ad extremum Caroli Alberti regnum, laudabile studium excitatum est in Subalpinis litterarum benarumque artium.

Boucheronus et voce et scriptis animos discipulorum incitabat, eisque exemplo praecipuus auctor erat, ut horum studiorum rationem ingrederentur, in quibus tamquam in portu lalentissime conquiescerent.

Sicque de civitate et litteris latinis meritus est Noster ob egregiam operam in editionem scriptorum latinorum collatam, quam Ioseph Pomba, officinator olim librarius in Urbe nostra, singularis industriae vir, primus apud nos, aetate patrum nostrorum, romano ausu suscepserat. Huic opere et consilio adfuit Boucheronus, singulosque etiam scriptores venustissimis praefationibus exornabat, quas postea, in unum librum collectas cum eleganti interpretatione evulgavit Franciscus Arnulfius, eius olim illustris discipulus. Scriptorum latinorum

(1) Cf. SABIEV., *Lib. Epop.*, ode IV, unde istam, cum iu-
nior essem, concinnavi.

(2) Cf. num. XXIII.

volumina CVIII edita fuerunt, vivo Boucherono; post eius excessum prodiit *L. Annaei Flori Epitome*, item *L. Ampellii liber memorialis*, ex recensione C. A. Dukeri a Nic. El. Lemaire nuper illustrata.

Huic volumini praefatus est Thomas Valaurius, qui Iosephi Pomba rogatu, praefationes etiam exaravit ad M. Tullii Ciceronis et T. Livii opera, quas quotidiano prope convicio ab editore complures efflagitabant. Namque Boucheronus, extremo tempore, multis districtus rebus, duobus hisce scriptoribus manum admovebat ne quiverat.

Hand exiguam quoque landem sibi ipse comparavit *Inscriptionibus*, quas perpetuis animadversionibus auctas Thomas Valaurius editit. Mirum sane quot praeconiis eas extulerit quantum tunc temporis erat in Italia hominum elegantiorum; illarumque fama Italiae fines praetergressa in Gallia et Germania pariter atque in Hispania late pererebuit. Admirabantur floridum eius scribendi genus, poetico quodam lepore conditum, quem vis acrior alienius affectus esset pingenda. Sit in exemplum titulus *Alexandriae Statiellorum in vico Lunciano postridie non. Iun. an. MDCCXXXII:*

ABISTE HOSPIES
FVGE OMINOSAM DOMVM
TRISTES REFERAM CASVS
SVMMIS IN AEDIBVS IVDAEA VIRGO
NITENS IVVENTA NVPTIAS PROPERABAT
COENATVM VENIVNT AD VINVM DISERTI
SECUNDIS MENSIS HIMENAEVM VOCANT
TVNC HISCENTE SOLO
FINDVNTVR PARIETES IMI SVPERNI
NEQUIDQVM OBNISI PRAECIPITES RVVNT
DIVERSA VBIQVE MORS FILIO INCVMBIT PATER
FILIA MATERM COMPLEXA VNA PROLABITVR
EXANIMIS ILLA INFELICIOR ALTERA
ELISA BIMIS SINGVLTIM ANHELAT
MIXTI SENIBVS IVVENES IACENT PVELLAE VIRIS
FIT CLAMOR FERALES CVRRVS
STIPATA CORPORA PER VRBEM TRAHVNT
PARS PROPINQVM ALII AMICVM AGNOSCUNT
ET INIMICVM INTVENS NEMO ABSTINVIT FLETU
VIDES VT INSTANS FATVM MORTALES VRGET
LAETI LVIDENTES
DAMNATA TVRBA IN ORCVM TRVDIMVR
HIC VBI NVPTIALE CARMEN ITERABANT
PER SOLITVDINEM NOCTVA
LVCTIFICAS INGEMINAT VOCES.

Nec minore cura graeca et italica studia prosecutus est. Inter Italos autem Benedictum Varchium et Hannibalem Carum pae ceteris studiose lectitabat, quorum dicendi rationibus elegantem Xenophontae *ἀνθρώπων*; interpretationem inspersit, quam inter inedita scripta reliquit, quamque ut publici iuris fieret vehementer patres ipsi nostri efflagitabant.

Huius sapientiae documents saepius inter docendum pro re nata edebat noster cum Virgilianas atque Horatianas sententias suavissimis Aligherii, Petrarcae aut Areosti luminibus hilaret.

Quum ad annum aetatis suae quintum et sexagesimum integro corpore pervenisset, miserabilis casus tam insigne litterarum decus subito nobis eripuit. Suprema illius verba christiani hominis fuerunt, qui innocentissimam vitam sanctissimo exitu clausit.

SUBALPINUS.

(1) *Aet. Apost.*, c. VII.

(2) *Exod.*, c. II.

tus, exitum pervenire possumus, emendatae praeque Latinitatis natura atque imagine in novis quoque rebus significandis novisque verbis condendis servata, et luculentissima exempla haec ipsa *Vox* in dies praebere non desistit et optimis praecceptis docet, praeter alios, Ioh. Philippus Krebs in *Vorschriften* illis, quae eius celebratissimi omnium sermone *Antibarbari* (a I. H. Schmalz editione sexta, Basil. 1886, c. 1) in capite leguntur (1).

Præterea cum sermo Latinus, ut verae ac propriae linguae quae dicitur universalis munere fungatur, non solum scriptura ac per litteras, verum etiam viva voce, hoc est, in hominum doctorum colloquiis usurpandus sit, ad hanc rem amicorum id etiam plurimum intereat, ut una eademque doceatur ac statuatur in omnibus nationibus pronuntiationis Latinae ratio: quod iam saepe ab hac *Voce Urbis* traditum vel etiam inculeatum cum summae utilitatis atque ideo necessitatis videatur, tam superime in hominum doctorum conventu, qui de Latinitate instauranda superiori mense Anno Romae, in urbe universi mundi causa, habitus est, eruditissime ac sagacissime a A. Sécheresse est portractatum (cfr. *Cronache della Civiltà Ellenico-Latina*, a. II, fasc. IX-XIV, p. 158 sqq., in capite quod inscriptum est *Contribution à l'étude de la question du latin langue internationale: La prononciation*: cfr. etiam *ibid.* Bonafous, p. 148). Quid plura? in aliis quoque congresu, qui de rebus historicis tractandis pannis diebus ante ab omnium nationum vita diebus Romae celebratus est, hoc, sicut etiam doceatur, placuit « ut si omnes, qui utrum Latinum Magnam discerent, una atque eadem pronuntiandi ratione uti docerentur » (Diario, n. 9-10, p. 205). Neque id sane iniuria: cum enim plerisque fiat, ut, quae sit propria cuiusque nationis patrum ac nativum sermonem pronuntiandi ratio, haec ad lingua quoque Latinam enuntiandam aptetur, nemo non videt, quam magno omnibus incommmodo id sit, cum non unum eundemque sermonem usurpari dicat, sed tamquam *diverse lingue, orribili facie hinc existere* videantur. Neque huius rei exemplia in historicorum illo contenta, quem supra memoravi, defuerunt, ut, Germanica, Franco-Gallica, Britannica, Italica, etc., *viris Latine colloquentibus, linguarum, ut ita dicam, confusione Babylonicae adesse* haud raro putare.

Verum ut redamus ad nostras disputationis inscriptionem (quae a priore Caroli André libello per occasionem petita in causa fuit, ut, de hoc et de posteriore iudicium et censuram facientes, ea quoque, quae ipsi sentiremus, sine imo et studio proficeremur), si quis nunc quaerat, quam adhuc late pateat in orbe terrarum Latinus sermonis usus, respondet Carolus André cum prioris commentationis paginis 504-510, tam maxime posterioris capitibus III et IV: ex quibus colligitur, lingua Latinam praesenti sermone ac per colloquia in dies rarius

(1) Placit hoc referre ea, quae de huius commentarii "de litteris et bonis artibus", meritis dixit Iacobus Tasset in epistola quadam ad A. Sécheresse scripta (*Cronache* etc., fasc. IX-XIV, p. 158): *Je reçois en outre des périodiques dont le plus considérable est la Vox Urbis. Ils prouvent que tous les sujets intéressant des hommes civilisés peuvent être traités dans la langue classique sans qu'il soit nécessaire de lui faire subir aucune altération sensible.*

usurpatam (1) ac linguam tantum adiutricem vel, ut dicitur, subsidiariam habitam (nisi al locutiones et orationes Latinas excipias, quae maxime in quibusdam Ecclesiae catholicae et Universitatum publicis ac sollemnibus caeremoniis vel in aliquot virorum doctorum congres sionibus dicuntur), multo saepius litteris scripto que tradi adhuc publice in Ecclesiae ritibus, in nonnullis studiorum Universitatibus præcipue Germanicis, Anglicis, Hungaricis, neque in academicorum civium potissimum Germanicorum moribus iucundisque societatibus omnino in usu versari desisse. Quid? Plurimae dissertationes ad amplissimum doctoris gradum adipiscendum maxime a litterarum ac rerum antiquarum studiosis nonne adhuc Latine conscribuntur? Etiam multi libri, ut eos praeter eam, quibus disciplinae philologicae proprie continentur, præcipue ad physica, ad mathematica, ad universam denique historiam naturalem pertinentes, quo alio sermone nostra quoque aetate saepe exarantur nisi Latino? (2) Denique, ne longum faciam, complures iam sunt commentarii, ephemerides, libelli, qui ordine certo tempore Latine eduntur; horum autem in primis laudat André hanc *Vocem Urbis*, cui accedunt *Præco Latinus, Civis Romanus, Apis Romana, Alaudae*, etc.: quorum indicem locupletissimum, aliis quoque ad Latini sermonis studium promovendum ac fovendum subdiis commemoratis, exhibit in libelli posterioris parte, quae inscribitur *Bibliographie du Latin moderne* (3). Neque est silentio prætereundum certamen illud Hoeufftianum, quod toti orbi quotannis Amstelodami indicitur, in quo tam saepe Itali aut victoriae palma aut honesta mentione ornantur.

Sed iam satis est: ne quis putet me Crispini lippi serinia compilasse, iis verbis rem totam concludam, quae ipse in quadam epistula ad Angelum De Gubernatis, acerrimum Latinitatis vindicem atque ad assertorem, nuperrime scripsi (*Cronache* etc., fasc. I-III, p. 13): « Vale, vir bone et fortis...: audacibus generosisque tuis inceptis faveat Genius almae Romae, quae, ut olim armis ac postea Cruce, ita lingua toto terrarum orbe dominata est et, quod est in votis quodque suspicari licet, in posterum dominabitur: ita ut *Urbs* fiat, quod prius *Orbis* erat ».

PETRUS RASI

DE PRISCORUM HEBRAEORUM CULTU.

VIDIMUS ingenuarum artium primam aetatem apud Haebraeos, et quasi quamdam infantiam et pueritiam, in qua cum viverent, morem puerorum sequunt, potius aliena exempla quam

(1) Ad huius incommmodo medendum comparatum est imprimitum illud promptuarium rerum ad communem sermonem usum commendatissimum, quod Georgius Capellanus confecit et inscriptis *Sprechen Sie Lateinisch!*: huius prima editio (Lips. 1900) memoratur a Carolo André, quamquam liber iam abhinc tres annos (Lips. 1900) tertia editione emissa est.

(2) Exempli honoris causa nominatur a Carolo André duobus locis (opusculi priora pag. 510, posterioris pag. 48) Petrus A. Sarcardo, cuius opus 1° doctum Iuppiter et laboriosum „ multisque et iis magnae molis voluminibus compositum neque adhuc absolutum, inscribitur: *Sylloge fungorum omnium hucusque cognitorum*.

(3) Huius indici adiiciatur etiam, quae Carolum André fugit, ephemeris *Divus Thomas* inscripta, quae Placentiae multos abhinc annos editur. Praeterea commonendum est, *Præconem Latinum* et *Alaudas* iamdiu vocem mittere desisse.

propriam indolem sequi videbantur (1). Sucedit mox altera populo propria, dum ab alienigenis omnibus optime segregati quotquot erant ab Isaac, graecanice *Isacidae*, nulla sub dominatione exterorum, sed propriis legibus usi, proprio obtemperantes ingenio, Moyse constitutae civitatem et a reliquis gentibus cante secerente, singulare mentis et consilii sui specimen praebuerunt.

Fatcor; rudimenta non deerant; quum enim iis tradita esset regio Gessen inhabitanda iam a diebus Iacob et Ioseph, necessariis saltem artibus eos sibi sufficere necesse erat; non enim facile factu invenio ad singula comparanda unumquemque ab illa provincia, seu « nomos », seu regione demigrare, ut ab Aegyptiis pateret, emeret, quae vitam alunt, confortant, et recreant ab acu ad vestes, a sedilibus ad « einor », ac tympana, ab arcu ad patinas. Diuturna autem habitatio id, quod Abraham a Chaldaeis et Syriis accepérat, cum Aegyptio more miscuerat; non enim quis impune quadringentis annis apud extraneos ita vivere et versari potest, quominus aliquid vel imitatione, vel usu inde recipiat. Magnum, si proprium sermonem integrum inviolatumque servaverit; in quem tamen aliquid, quod ex hospitibus fluat, irreperere, vel irrumpere necesse est! Hoc tamen animadverto, Hebraeos, praeter sermonem proprium, etiam scribendi modum et morem, etiam litterarum notas, characteres, quibus Samaritae, si Hieronymo credimus, usi sunt, et retinuerunt ad ultimum, servasse.

Post captivitatem Babyloniam redeentes nonnum quidem verborum et sermonem Hebrei non abiecerunt, sed Hebraicarum litterarum signa in Syro-Chaldaea immutarunt, ut si quis nunc apud nos graecis litteris italica scriberet verba, sive latina. Id vero minime mirandum arbitror et iudico; nam qui e Germania sunt nunc, propria scribentes, libros latinis modo litteris, modo gothicis conficiunt, germanicis verbis vero sonoque accentuque legunt. Samaritae, ut ante scripsi, litterarum formas non immutarunt, et Hieronymi aetate vel tenacissime morem priscum fovebant.

Altera igitur aetas, quae artibus illucet Iudaicis, iuventutem, adolescentiam suam Moysis cum aetate orditur, et propria sibi appareat facie, ab aliis iam secernitur, et quid proprium præfert. Id autem bifariam porrigitur. Caput enim alterum in bonis litteris est, alterum in manu factis arte, et opificum industria dolatis aere, marmore, gemmis, acu; est et aliquid in musicis rebus, est et in astronomicis, est et in prudentia iuris tum privati, tum publici; est praeterea in sexcentis, quae nos compendio indicamus per summa capita, non enumeramus; iter enim sternimus volentibus altius perspicere; nobis autem, sive opportunitas prohibeat, sive minores fortasse sint ausu vires, nominatim singula persequi non licitum est.

Iamque ut de bonis litteris aliquid hodie dicam, credo id proculdubio, neminem ex optimis historicis esse, qui cum narrante Moyse sit comparandus. Maximus hic enim Hebraeus celeritate et perspicuitate mirabilis in libro *Genesis* quamdam historiam universi generis humani profert, atque hoc maximum tanta

(1) Cfr. num. XIX.

utpote poetice dicta, reprehendenda fortasse non sunt; atvero, considerata Synesii doctrina de Mente universi, mihi non videntur multum dissentire a Pythagorae dogmate, qui voluit egressam corpore animam redire in «Animam universi», quae eiusdem cum ipsa est specie.

Praeterea his in hymnis nonnulla reperies quae pantheismum Alexandrinorum olen. Deum quippe vocat (passim) «unum et omnia, unum autem omnium, semen omnium, abstrusum semen, unum in seipso et per omnia, naturam naturarum, etc....» Nonnulla insuper occurunt quae Valentianorum, seu Gnosticorum dieendi rationem imitantur; velut cum Deum vocat « $\beta\omega\theta\omega$ $\pi\pi\tau\pi\delta\omega$ » et: «tu es radix, tu Pater, tu Mater, tu mas, tu femina, tu vox, tu silentium ($\sigma\gamma\eta$)» (1).

Quin imo, si quis rem attente inspexit, animadvertisit fortasse Synesii priores hymnos nonnihil convenire cum oraculis Zoroastris (2), quae summo in pretio Platonici habuerunt philosophi. Haec enim, quibus theologiae Chaldaicae compendium quoddam exhibetur, a Deo revelata existimabantur, cumque in illis non nulla ad Platonis scita quadrare animadverterent, inde colligebant Magistri sui doctrinam a Diis ipsis probatam. Namvero Chaldaicis illis oraculis fidem auctoritatemque Synesium adiunxisse, res est quae nibil dubitationis habet. Namque, libro *De insomniis* (c. V), pluries, probandi causa, in medium dicta quaedam profert quae «sacra responsa» vocat, aut «sacra carmina»; haec autem inter oracula Zoroastris habentur versibus 240-242 et 260-261 descripita. Praeterea, libro qui inscribitur *Dion* (c. IX), Zoroastrem recenset inter eos qui «eximiam naturae conditionem adepti sunt, eximiaque mentis magnitudine praediti fuere». Verum hi duo libri scripti sunt ad an. CCCXIIII aut CCCXIV (3);

codem autem tempore hymnos illos de quibus agimus componebat (1). Licet ergo coniicere illum quam ex dictis oraculis hauserat doctrinam versibus aptare voluisse. Quam coniecturam firmat eadem pluribus locis non modo sententiarum, sed et verborum et appellacionum conformatio, velut cum Deus et ab Synesio et ab Oraculis Pater dicitur Mente omnia gubernans, fons fontium, matrix continens omnia, integra

hibere mentis ad veritatem pedentim pervenientis. Etenim quam a magistro accepit platonica doctrinam, christiano quodam colore tintam, miro ardore primum canit (*Hym.* I-IV et VI). Sequitur hym. V, ubi clarissima doctrina apparet, quamquam philosophicis permixta commentis; quae penitus reliquit (*Hym.* VII-X) ut caneret immortalem Dei Filium, hominis naturam induitam. Cui cum Synesio, finem

hymnis imponenti, preces adhibere invitavat: «Da ut adspiciam, Servator Iesu, divinum splendorem tuum, quem cum apparuero, canam carmina animarum medico, medico corporum, Patri simul excelsa, Spirituque Saneto» (1).

I. LEMETTE.

DE TIBERIO ASSISIENSIS

PICTORE

INTER Petri Vanucci discipulos unus est, qui in figurarum lepore, venustate ac nitore cum magistro non immrito contendat. Tiberius ei nomen, cui a natali domo pictoriae artis periti Assisiensis cognomentum addidere; ineunte saeculo XVI floruit, si quidem eius opera ab an. MDX ad MDXVIII data sint; at de eius vita, quam brevem coniectamus, ubiores notitias desiderantur. Sed tamen quo usus est in pingendo artificium virum posteris commendarunt. Exempli sit tabula in oppido Umbriae Montefalco asservata, quam in nostras paginas hodie

Tiberii Assisiensis tabula in oppido Montefalco asservata.

partitio et impartibilis, qui intellectualibus fulget sectionibus, etc....

Quodsi praeterea animo prorsus christiano hymnos scripsisset, non satis, puto, habuisset a Deo mentem sanam in corpore sano postulare, aut placidam fortunam, vitam videlicet omnibus opum et paupertatis incommodis immunem, aut famam bonam, aut eloquentiam. Cuiusmodi votis abunde expleri fortasse potest philosophus, non christianus.

Uno ut verbo breviter concludam, hymni Synesii progressum quemdam mihi videntur ex-

referimus. Si quis enim cum Perusini tabulis eam conferat (2), facile personarum eundem vigorem in vultu, vim in oculis, lineamenta, quin etiam eamdem dispositionem, et rei, ut ita dicam, architecturam facile deprehendat, ita ut, nisi artificis nomen plane legatur, non impossibile intuenti fiat de operis auctore decipi. Ita reapse evenit in tabula Berlinensis musei recente tantum Nostro vindicata, et ipsa Deiparam suavissimam effingens cum puerulo suo; quod argumentum, una cum S. Francisci fastis Tiberius prae ceteris dilexit.

I. F.

(1) *Hym.* II, 60-65, et alibi. — Ernestus Grobe (notis ad 8. Irenaeum) fateatur Synesium totam Valentianorum ma-
tæologiam ad orthodoxam theologiam aptasse.

(2) Haec apud supra lundatum Stanleum habes.

(3) Cf. H. Davos, pp. 29, 151 et 161.

(1) Quod ipse satis aperte innuit *Hym.* III, v. 430 et sqq.

BETHLEHEM URBS.

BETHLEHEM urbis prospectum alias dedimus, cum de crypta Nativitatis Dominicæ, ut de sollemnibus, anniversaria fausta die recurrerent, inibi haberi solitus, Aemilius Crivelli, qui diu adfuit testis, in *Voce Urbis* disseruit (1). At quisnam nos reprehendat si, redeunte annua commemoratione, prospectum alterum oppidi inter felicia fortunatissimi, exhibemus? Habeant igitur, socii ac lectores, eiusque visus ad cœlestia desideria vos erigit, quæ post vitam transiensem aliquæ in omnibus secundam ut deum adorant, vobis ex animo ominatur.

POMER

SYNEHII HYMNI.

Verum non tantum legendis poëtis aut vin-
diciando operam præstitit, sed et imitandis,
quæcumque verum ex consuetudine perciperet vo-
luptatem, ad verum laudes gloriamque parti-
cipacionem noscere contendere voluit. Ex eins nam-
que annis discimus eum, fervente alioquin in-
telle, quæcumque auctis amplius de re venatoria
(quæcumque amicissimum erat) condidisse, *Cynege-*
ta dictum. Quod opus cum sit omnino deper-
ditum, non est quo indicium de illo feramus,
sicut fidem habere velimus Synesio ipsi, qui
(in. CLIII) fatetur suum carmen quosdam
adduxisse, ut eum ad ludicra dumtaxat idoneum
metarent, verum idem magnum sui studium in
alio adolescentibus imprimis, excitasse, qui
lynxam facundiam et leporem adamarent, non
nullaque a poetica facultate cum studio pro-
ficiat, et antiquæ manus aliquid (quod de statu
discimus), præ se ferentia probarent. — Nos vero
ut poetam poëtæque ingenium metiri valeamus,
hymnos tantum eius habemus, numero decem,
Dorica dialecto conscriptos, de quibus, quid
sentiamur dicimus.

Poetam sciunt omnes neminem optimum esse posse sine rerum sublimium copia, verborumque splendore, et quadam animorum inflammatione. Quam laudem Synesio non negamus, eumque praeципue commendatum volumus quod iter affectaverit novum, exelsum, poetica maxime dignum. Nam, ut ab ipso monemur, initio hym. I, non more aliorum « teneras virgines venustum ridentes, non florentium iuvenum amabilem pubertatem », sed divinam Sapientiam, divinaque philosophiae mysteria celebrare intendit. Nec defuit proposito. Quippe nullus hymnorum est, qui non ad Deum dirigatur, ardentissimisque in Eum affectibus non redinet. Verum, atque id est quod maxime quaeritur, num quae de Deo sensit ac cecinit Synesius ita christianis probari possunt, ut christianus poeta haberri dieique debeat, an potius poeta, ut ita dicam, philosophus, philosophiae placita, quae suo tempore invaluerant, numeris exponere contendens ?

Varia hac de re plurimorum iudicia, partim

hisce vocibus sensum, ceterasque opiniones a Synesio versibus aptatas, puto te fere nonnisi Neo-platonicorum placita (1), quibus Alexandriae imbutus fuit, esse reperturum.

Deum namque, Proeli philosophi more, summam *Unitatem* primamque *Monada* appellat (2), qui supersubstantiali partu peperit simplicitates summitatum (ἀπλότητας ἀκροτήτων) id est, ut opinor, summas quasdam naturas, e quibus omnes aliae secundum certos ordines processerunt, et in quibus tandem ab infimis ad summam ascendas, enumerando varios rerum ordines, desines (3). Naturas autem inter illas eminet « Mens », seu divina quaedam hypostasis (a Synesio dicta etiam Filius, sapientia, forma primigena, etc.) quam genuit « Unitas », seu Pater, ope « Consilii » sui, seu Voluntatis, quae nova hypostasis Spiritus Sancti nomine apud Synesium designatur. Hac quidem ratione « Triadem » suam efformat Synesius, ita ut Spiritus Sanctus non tertia « persona », sed secunda dici potius debeat (4). Quae omnia potius ad imitationem christiani dogmatis commentatnr, quam ad eius explicationem.

Pergamus vero. « Mens » illa superprema solos iam curat « intellectuales mundos » (5); inde spiritus humani origo divisa est, cum ipsa illius radix, fons, aut semen (sunt Synesii verba) non divideretur. Tota ista et una ubiqui, tota in totum infusa, vastam civitatem caelorum torquet, universumque hoc conservans, in diversas formas distributa adest. — Numquid non licet hisce in verbis agnoscere Deum illum Pythagoricum, « Animum » videlicet per universas mundi partes diffusum, ex quo omnia quae nascuntur vitam hauriunt: Deum illum qui ipse est omnium temperatio, mens et animatio universorum, circulorum omnium motio? (6) Quam sententiam Plotinus, neoplatonicorum princeps, secutus est, fingendo Deum « Animam universi » quam suae « Triadis tertiam personam » constituit; eamdemque doctrinam amplexus est Synesius, ut ex eius dictis constat, in libro: *Calvitii Encomium*, n° 8: « Tertium illum Deum intelligo qui mundi est Animus, qui ab eodem (Deo supremo) et parente auctoritate sui, et mundi huius corporei opifice, in universum est introductus ». (7) Hinc mentes hominum quasi semina divinae Mentis habet, aut quasi stillas ex hoc divino fonte profusas: « Gutta, — inquit —, caelestis, effusa sum in terram ». Hinc petit « ut fonti restituatur, ut progenitrici luci misceatur, ut fugitans terrae labores misceatur cum animae fonte » (8). Hacce,

(1) Atque insuper eorumdem obscuritates et aenigmata.

(2) *Hym.* I, 60 sqq.

(3) Ita IOAN. CLERICUS hanc vocem ~~expōtūtū~~ explicit in
actione, quod est. Tunc tunc, de omnibus infus.

notis ad oracula Zorostris, de quibus infra.
(4) Hunc in modum loquitur Synesius: "In Filium effusus est (Pater) Consilium sapienti; ipsum autem Consilium natura est media natura ineffabilis, quae est ante naturas omnes. (Hym. III. 217-221). Et hym. IV: "Ipse (voluntas) mater, ipsa soror, ipsa filia, quae obstetricata est abditam radicos", id est Patrem, ut Filius ex eo gigneretur. (V. 100-105). Similiter habet pacem.

(5) *Hym.* I. 76 seq., et alibi *passim*.

(6) *Sym.* 1, 16 sqq., et alibi passim.
(6) Cf. STANLEIUM, *Historia philosophiae*, edita Lipsiæ
an MDCCXI. Pars VII. - Doctrina Pythagorae, p. 708.
(7) *Historia Calcidiciæ* Euclidium compenit Synesius circa

(7) Hoc opus: *Calvitii Encomium* composuit Symeon an. cccc, quo tempore priores hymnos scribebat. Vide infra.

(8) Sic *Hym.* I animam alloquitur: "Ascende, neque cunctare, mox, iuncta cum Patre, Dea in Deo exsultabis", et passim.

passim.

(B. CH. NO. III at IV: 1999-XXIV)

(2) Offr. an. VI, n. XXII.

(1) *Apparatus sacri*, T. II, p. 445.

num ille sectum die dabat, haec quingenties iterata profert; quamobrem quingentorum secentium hominum sola vices gerit et opus praebet.

Praetereo quae a ligneis, quibus portae, fenestrae, mensae, et cetera huinsmodi constant; nemo enim est, qui non viderit serras dividentes, ascias polientes, et instrumenta quaeque lignariorum fabrorum, ea momento temporis confidere, quae faber vix hora posset.

Typographicia industria a singulis literarum notis manu eligendis, a disponendis per lineas, ab imbuendis atramento, ad paginas impressas vel diarii vel libri exhibendas, et plurium laborem et sedulitatem occupabat; nec tamen mendae, errores, quae omnia qui scripta praeladamus probe scimus, rara res erant; inde emendatores, correctores... Haec omnia, plures divisa per operarios, magnum horarum spatium absuebant. Nunc eo perventum est, ut, quod olim, centum facientibus operariis, quinque vix mensibus absolvebatur, totidem adlaborantibus, septem horis tantummodo perficiatur; quod olim tria operariorum millia poterant, nunc octoginta in libris edendis possunt.

Et quid de facilitate, de celeritate itinerum dicam? A Neo-Eboraci ad S. Francisci urbem

(ter millibus et quingentis milliariis separantur) quatuor diebus nunc iter superatur. Olim iter octo mensium erat, quando, scilicet, nec vaporitrahæ, nec vaporivehae erant!

Electricum nunc, magneticum fluidum postea, numquid aliud pernicius dabunt festinantibus, et maturantiora quaerentibus? Videbitne qui felicior vivet? Nos non absurdum habemus id futurum.

M. LANI.

EX POLONIA.

De Augustini Kordecki memoria celebrata.

VIRORUM magnorum ac paeclare ab iis factorum memoria merito magnopere colo solet, neque patimur eorum nomina oblivioni tradi, qui aut vitae sanctitate, aut litteris, aut artibus, aut rebus in bello gestis aequalium admirationem excitaverunt, neque minus apud posteros eam movent. Quanto magis autem extollendam arbitramur memoriam ipsam, si quis non una ex iis rebus, sed pluribus coniunctis inter suos excelluerit? Quod quidem summa pere Augustinum Kordecki Polonum inter suos assecutum esse inter omnes gentium historiae

gnaros satis constat, eius memoriam, annis iam trecentis ab eius ortu elapsis, Poloni die XVI Novembris a. c. pro eius in patriam meritis celebrarunt.

Huius vero consilii opportunitas patebit melius, si de viri ingenio, virtute rebusque gestis paucia dixerimus.

Ioanni III Suecorum regi a. MDXII mortuo succedere debebat Sigismundus III, qui, iam ante fidem catholicam amplexus et Polonorum rex constitutus, cum ipse regno et dia demate accepto in Suecia manere non posset, patrum suum Carolum, Sudermaniae principem, suo nomine populo praeesse iussit. Qui, cum artibus subdolis regnum et solium arri puisset, bellum atrox inter Polonos et Suecos movit. Fortuna belli et ingenium Caroli, quem etiam fides et religio cum populo suo communis adiuvabat, effecerunt, ut rex Suecorum constitueretur. Bellum deinde redintegratum, et non solum a Carolo et Sigismundo vivis, sed etiam post mortem eorum a successoribus gestum. Quod bellum atrocissime ardebat, cum in Polonia alter filius Sigismundi, Ioannes Casimirus, in Suecia antem Caroli ex filio nepos, Carolus X Gustavus, regnaret. Is enim, ubi regnum obtinuit, quamquam Ioannes Casimirus

14]

SELECTA EX BIBLIOTHECIS ET ARCHIVIS.

DE RECTA PRONUNCIATIONE LATINA LINGUE DIALOGUS.

- Attici spreverunt, - inquis. - Quid mirer mollisimos mortalium? At non Lacones aliqui, aut Thebani. Hoc ipso tempore robustum hunc sibilum robusti illi Germani adamant; fugitis vos - ne aegre sit meo Lipsio - mollicelli Belgæ. Perperam; nec id doceo, quia egit et peregit hanc causam ante me Lelianus apud vocalium tribunal; et haec eadem in Messallam opportune dicta mihi sunt. Fabius sequitur, qui asperam criminatur et rixantem. Bona venia, magister, a quavis causa tibi odium in hanc litteram, non a ratione. Te in te advoco. Tu enim idem ibidem Z mollissimum et suavissimum appellas: qui potest, si S insuavis? Quidquid enim mollitie in illa est, debet esse ab hoc fonte. Nam D quae immixta, etiam te iudice, aspera est et duri casus. In illam igitur si aequus, quomodo iniquus es in istam? Sed profecto in toto illo iudicio, quo graecanicum effatum supra latinum ambitiose tollis, plura tibi exciderunt iudicii non similia, et, inter ea, istud, de præsis Latinis quod obiicit bellum: unam aut alteram voculam adferunt, in qua haec mutatio; ego sexcentas, in quibus alia. Nam hoc verissimum, priscos illos viros vere frequentasse virilem hanc litteram et inseruisse aut substituisse, paene dicam, affectate. Ecce Casmenæ illorum sunt, dusmosus, cosmittere, pro "Camenis", "dumoso", "committere". Eorumdem asse pro "aræ", et fusvi pro "furvi", et Valesii, et Pausi. Iam odos, vapos, arbos, robos dixere, et ab iis *λατηνα*; odosem, vaposem, arbosem, robosem, quod Festo credes, eiusdemque generis, quod Fabius notat clamos ac passes. Nec statum, stilem, stlatum ignoras pro "lato", "lite", "loto". Item quae e Graecis commutat: *ἰππων*, serpo; *ἴππος*, sex; *ἴππας*, se plem; *ἴππας*, sal; *ἴππας*, sylvae; et multa postremum, ubi geminata ea, ut in cassus, caussa, divissio, quod Ciceronis temporibus paulumque infra factitatum ait Fabius. A quo more etiam in lapide legi BASSIS pro "basis". Quod poetae tamen hanc omiserint, - id enim etiam obiicitur - quaeso omissit. Quis tam imperitus est, qui nesciat a versuum lege id esse, non a contemptu? Et satin' haec, Lipsi, ad veterum in hanc litteram amorem et honorem? »

- « Satis .

- « Sonum nunc eius videamus, qui lenior paulo quam hodie effert molliorque. Incrassamus enim, et haud longe pronuntiamus a TS "sonum", "saccum", etc., quasi essent t'sonum, t'saceus. At lenis ille effatus verior est, quem servamus in mediis vocibus *ιππος*, *Piso*, *asinus*, etc. Viros doctos non audio, qui efferrit corruptum illud C volunt Seleucus, simla, sanus. Male; et transeunt in vitium, quod *συργης*; dictum a Graecis est. Terentianus a lenitate hac nostra est:

..... agitur pone dentes

Sic levis (1), et unum ciet auribus susurrum, ex Victorino, qui fere haec transcripsit.

Ad X iam venio, cruciam illam litteram. Non enim male sic appelle, quia et figura haec illi, et aures linguamque cruciat duro sono ».

Hic ego: - « Resiste paulum - inquam - eti pro peras. De figura non fallis? Vereor. Nam ea in T littera, consensu omnium, non in ista. Vel Tertullianum audi: "Ipsa est littera Graecorum tau, nostra autem T species crucis" ».

Ille prompte: - « Hoc, Lipsi, non nescio - inquit. - Sed tu quoque scito crucis unam non olim formam. Formabant, ut dixisti, recto et transverso ligno ad T faciem, sive ad mali cum annexa antemna. Ita enim Ausonius:

Malus ut antemnam fert vertice; sic ego sum T.

Et ideo cum navi Artemidorus comparat (lib. II): "E lignis et clavis crux componitur, ut et navis, sicut conformatio etiam navis similis cruci". Apposite D. Maximus Taurinensis Episcopus: "Cum a nautis scinditur mare, prius ab ipsis arbor erigitur, velum distenditur, ut cruce Domini facta, aquarum fluenta rumpantur". Atque haec vulgata forma. Sed nec illa infrequens ex lignis decussatis, quam X littera repreäsentat. De ea Isidorus: "X littera et in figura crucem, et in numero decem demonstrat". Utraque ista in Constantini nummis conspicitur, cum adscriptione: IN HOC SIGNO VINCE. Seneca ad hanc varietatem: "Vides istie cruces non unius quidem generis, sed aliter ab aliis fabricatas".

Sed redeo ad meam lineam et pergo de sono; qui in ista durus ex C et S mixtus. Ideo in monumentis altera ea littera est, saepe etiam iuncta, ut VICXIT, IUNCXIT et CAPPADOXS, CONIUXS; quin veterum

(1) *Sic Zenis*, malum.

res CS, aut GS pro ea scripsere, nec reperiri X ante Augusti aevum credo Isidoro, et Nigidium in libris suis sprevisse, ubi lego apud Victorinum. In hac effienda peccari admodum non video; igitur permag.

Superest mihi Z, quam, etsi Latini saepe vertentur in S duplex (*λατηνα*, massa; *λατηνων*, Patrisso, etc.) valere DS consensu tradunt; ideo et sic effenda: uti dsona, dseno, dselus, madsa, Medsestius. Nos hodie pessime, qui mollius quam ipsum. Quia adfinitas cum D illi, ideo in eam saepe mutat, et contra: sic *zabolus* pro "diabolus", fere semper est apud Paulinum, antistitem Nolanum. Iuxta Quintillianum Z et Y apud Graecos nuda dulcis spirant; et approbo; etsi appius Claudius - Capella refert - hanc litteram reformidat, quod "dum exprimitur morientis dentes imitetur". Ita aurium iudicium, Lipsi, varium, ut et sensuum aliorum. At ego de elementaria pronunciatione campum hunc decurri; restat ille qui de accentuali.

XVII.

Quem veteres aliquot novique decurrerunt, fateor; sed cur non levi rota etiam ego? Ordo sermonis huc me ducit; et quis scit an non planius aliquid aut plenius dicam? Conabor. Tu tantum, Lipsi, scin' quid te velim? »

- « Iube », - inquam.

- « Illud Caelianum, - ait: "Dic aliquid, ut duo simus". Nam hactenus audis me nimis obnoxie, non solum intente. Ut autem ex lapidum attritu ignis elicetur, sic saepe veritas ex alternantium, imo ex altercantum sermonum conflictu. »

- « Sed enim quid abloquar, aut interloquar, - inquam -, ubi res non ances? Sic mihi visa quae adhuc dieta. In aliis si qua mihi salebra aut abruptum, revocabo libere et sistam. Tu perge, nec respice. »

Ridens ille: - « At enim Plautus noster, - inquit -, hoc probi agitatoris esse voluit. Sed capio iterum lora, et, quo coepi, aurigor. Pronunciationis pars mihi facta altera, accentus, lura. Elementaris enim illa qui sufficiat? Quin ut in cithara parum sit nervi cuiusque sonum nosse, nisi efficere possis iunctum ex hisdem concentum, sic frustra elementa mihi recte efferas, nisi ex iis et voces. At has non potes sine iusto legitimoque accentu.

(Ad proximum numerum).

I. LIPSIUS.

RERUM HODIERNARUM FESTINATIO.⁽¹⁾

Quae antea ad conficienda tibialia destinabantur fila, praeterquamquod diligentioribus, ne quid nodo emineret in filis, nentibus tradebantur, fila eadem ferreis virgulis ita disponenda erant, ut densum rete ficerent, molle simul ac tenui, et formae obediens cruris et poplitis velandi. Opus hoc antem amitae, aviae, (niquidem senescentibus praesertim feminis opus leve dignum erat), inter viginti horas et quadraginta complebant. Nunc machinis usi quinquaginta operarii, qui triduo aut quatriduo vix et usque quinquaginta tibialia perfecissent, quotidie septem circiter tibialiorum millia absolvant. Quae igitur materfamilias integro mense adlaborans, festinans, quotidie in labore quindecim horas impendens, edebat, nunc boris quatuor, machina conficiente, parabit. Quid plura? In leuis, in gossypis carminandis, quod operarius bis mille et quingentis diebus perpetua faciaset, nunc non die, machina adiuvante, commode explebit.

Nec minor aant in vestibus consuendis admiranda celeritate mirabili. Indusia, femoralia, pullia, quotquot olim sex circiter horis, duobus collaborantibus operariis, edentia habebantur, nunc iidem, facientibus machinis, dimidias vix

(1) Off. an. VI, n. XXI.

ora conficiuntur. Qui igitur duo primum quotidie dabant, nunc circiter quadraginta praebebunt.

Sed calceamenta, caligae, sandalia, diabathrae, omnia quae pedes nostros corio defendunt, a soleis ad vitulinas pelles, ita se habebant, ut..... Non digna fide narranda videntur, quae tamen factis valent. Quae sutor tribus horis poterat, nunc machina, cui nomen a Mekay inventore, sexagesima horae unius parte, idest momento, expedit. Quod unus artifex soleis in consuendis olim poterat, nunc machina Goedrich operarius usus ita valet, ut quinquaginta eiusdem generis, minore incommodo et quidem perfectiore ritu, expleat.

Præstantiora autem sunt, quae, agricolis iuvandis inventa, machinarum adiumento, fuere. Butyri tantum conficiebat vaccarum pastor dimidia hora laboriosus in sandans in opus, quantum vix libram attingeret; nunc eamdem apparat uno tantum, aut ad summum duobus horae momentis, et levioris impendio laboris, machina opem ferente. Arator olim, pluribus adiunctis sibi operariis, duorum labore gravi bonum, suoque pariter et alieno duodecim horis, quatuor circiter metrorum quadri millia soli sulcabit quotidie, et serebat. Nunc solus, aratoria machina ingens, (quae sunt in Occidentalibus Nordicis Americae foederatis regionibus narrata), agricola idem sedens, et commodus idem, per

metrorum octoginta millia patrat. Pariter in metendis frugibus; quod olim, abhinc annos septuaginta, messor tribus patrabat horis sudore madens, et solis aëstu ferme ambustus, anhelans, novem nunc, solutus laboribus improbis, horae momentis perficit.

Domestica supellex et ipsa legibus huiusmodi paret. Sella olim quinque circiter confiebatur horis, nunc vix quadraginta momentis. Qui duo operarii, quinquaginta abhinc annis, si maxime idonei, si celeres, ducentos circiter flammiferos ligneos, frustula, scilicet, lignea illita sulphure et phosphoro, quovis momento dabant, ab aliis postea colligendos, et chartaceis in thecis reponendos antea paratis, nunc, satagente et moras omnes præcipitante machina, ita faciunt, ut, quovis die, quadringenta centena millia (4,000,000) eorumdem non modi dent, sed enumeratos, centenos nempe, singulis ponant et concludant in thecis. Ferrarius faber, securim dolans igne, malleo, limaque, tres circiter absumebat horas; nunc omnimode perfectam et expolitam dat machina viginti momentis.

Ecquid autem in iis apparandis, quae ad extrinendas domos, quae ad aedificia condenda sunt? Quae prius marmora, quos lapides die integro homo secabat, nunc machina secat perfecte non minus, fortasse vel magis; at quod

10

SATURIO.

Omoedias latinis versibus conscripta
et in tres actus distributa.

X.

CHREMES, CALIPHO, THEUROPIDES et reliqui.
CHRM. (1) Ehu! vos quid facitis loquentes in foribus?
CALL. Pater venit, Chremes, nam hospes...
CHRM. Tace, scio.
Caliph dixit... Sed cur ego nam vetulus
Caligata oculis cum non neveram?
Tu, Callidor, pol! cur non novisti patrem?
CALL. (2) Ego putabam, ego, sed....
CHRM. Quo nunc se condidit?
CALL. Dil faxint, ipse ne fugiat denuo...
CHRM. Eum queritavi sedulo per domum,
Nec inveni.
STR. Nuper vidi ego hominem
Et quasi forem male abegit ab sedibus.
CHRM. Malum! puer, malum!
STR. Fecisse fateor!
CALL. Ubi nunc erit hospes, pater, Theuropides?
THE. (3) Adepol heic est ante vestros oculos!
OMNIS. Quid hoc miraculi est?
STR. Quomodo hoc ex machina?
CHRM. Theuropides?
CAL. Sed ergo non est ille prior
Pater?
CHRM. Theuropides! Ipsus est! Ipsus est!
THE. Meas ad uinas venti citius, puer!
Enim te semper peramanter diligo.
CALL. (4) Cadunt ehu! lacrumae nimia laetitia.
CHRM. Ehu! ubi sim nescio. Somnio, an vigilo?
THE. Pol! vigilas.
CHRM. Tunc es Theuropides?
THE. Admodum!
CHRM. Sed non misisti nuntium mihi ex Attica?
THE. Nullum, mi Chremes, maxime quod doleo.

CHRM. Qui venit brevi?...

THE. Magnis sycophantis?
Est parasita, qui lucundam fabulam
Pro prandio fixit arte vaferima.
Gandeo, quod meas volens introgredior
Aedes, ut nati novitae mores...

STR. Here,
Malis te acceperis verbis nuper fateor...
Si quid peccavi?

THE. Dabo veniam, Strobile!
Nempe te cognovi semper frugis bona.
Servus nam fidelior avis rariissima,
Callidorum gandeo quod vidissimum probum,
Qui multum ad honorem, ad gloriam,
Et virtutem tendit, ut adolescentulus
Selet, qui mentem ad studium adiungit sedulo.
Chremes, quot gratias tibi pro munere
Ago atque habeo, quas aliquando referam!
CHRM. Quid dicas? Egi meum quod officium erat;
Ut belle, ut sapienter vitam coleret suam.
Sed.... (1)

PAM. Exi, furcifer!
SAT. Siste! ego non sum fur, ego.
PAM. (2) Non es fur? Sed trifur.
CHRM. Quare ergo tu heic?
Audes hue intrare post istud sceleris?

Oh frontem hominis pervicacissimi!
CHRM. Qui nominaris?

SAT. Dixi iam, Saturio!
Possum qui numquam cibis saturarier.
CALL. (3) Hospes, ave! valet pater meus? Quid gerit?
STR. Hic est qui nuper carnem furatus mihi.
SAT. Ego nil ultra rapui nisi spem coenaticam.
CHRM. Nec hospes iam, quid veneras? fabulare nunc.
SAT. Paucis me expediam. Veneram cum fiducia
Heic prandendi: dixi sycophantias,
Me hospitem venisse nomine Theuropidis.
CHRM. At numquam neveram te, hominum improbis
[sime!]

SAT. Nos neveramus te, querentem nimium
Tui Theuropidis fratriss silentium.
Hinc sumsi exordium exornandi fabulam,
Hospitem nempe me venisse ex Attica.

(1) Cum indignatione.
(2) Quasi lacrymans.
(3) Proripit in scenam ex improviso magna personarum admiratione et confusione.
(4) Quasi sensibus destitutus.

Navis ehu! prope ripam iam convenerat,
Lautius a coquo parabatur prandium...

Meus quoque venter auxerat fiduciam
Prandendi... Cum novus hospes hic Theuropides
Ex improviso sursum vorsum os sublinat.

THE. Lepidum caput!

CAL. Oh commentum lepidum!

CHRM. Si ita est, gaudeo.

SAT. Tibi, non vero mihi!

Quod ita...

CHRM. Tace, te nolo exaudire amplius.
Quia tuis circumvenisti me dolis.

SAT. Nec malis equidem. Scis tali ludo illudere
Homines saepius parasitas solitos.

CHRM. Exi nunc, furcifer, ferulis ne vapules.

Satis mihi tue iam sycophantiae.

SAT. Gratias tu, Caliph, gratias, Theuropides...

CAL. Huic gratias habe!

THE. Quoniam nunc Chremes

Iusserit dubiam coenam pararier,
Velim te primum, Caliph, vocarier
Ad ipsam hodie cum Pamphilippo tuo.

Et tu, Saturio...

SAT. Actum est: mittar in crucem.

THE. Eras qui faleus, lepidus, sed hospes eras,
Cum nobis omnibus prandebis epules,

Tibi quas unice Chremes paraverat.

SAT. Sine manum deosculer.

THE. Sapias in posterum...

Et sanctos nunc deos vereri discito,
Quies ego gratias maximas habeo.

Quod me tulerunt in patriam incolumem.

SAT. Quandoquidem coenae particeps advoror,
Et ignovit mihi facilis Theuropides,

Nuper qui redit peregrinus Attica;

Laetus est Chremes, Callidorus laetior,

Ego sed Saturio quasi lactissimus...

Iam ergo acta est comoedia. Si quid peccata
[vimus],

Vos quoque, spectatores, nobis ignoscite.

Si quidpiam vero placuimus...

PLAUDITE.

EXPLICIT COMOEDIA.

I. B. FRANCESIA.

trata, intercedente eodem Caelite Beato, atque ad eius canonizationem proponuntur.

R̄nus vir Ioannes Prior inter antistites Domus Pontificalis adnumeratur.

Repentino morbo corruptus Romae moritur Ioannes Baptista Anzer, episcopus Teleptensis, Vicarius apostolicus provinciae Scian-tom australis in Sinis. — die xxv, post auditum Purpuratum Patrem Andream Aiuti, Pontifex sui conveniendi facit potestatem eximis episcopis Compsan., ac Cephaludens.; r̄nus viris A. Duchesne, historicae Gallorum academiae moderatori, A. Santini, antistiti generali canonicorum reg. lateranensis SS. Salvatoris; F. Gréa eodem munere fungenti apud canonicos reg. ab Immaculata Conceptione B. M. V.; A. Brison, « Oblatorum » rectori supremo; I. Cocco, moderatori collegii ad missiones Africanas in oppido S. Viti ad Tiliavemptum; I. Broch, rectori Lugdunensis sodalitatis « a Providentia ».

Emus vir Seraphinus Card. Vannutelli Urbano-rum collegiorum Anglii et Beda patronus renunciatur.

— die xxvi coram Pontificem admittuntur nobiles viri Thomas Antici-Mattei, princeps Urbanus, cum uxore et liberis; Philippus Lancellotti, et ipse Urbanus princeps, cum eius familia; eximis viri Francisco Riggi sacrarum caeremoniarum antistes cum suis collegis, et manus adolescentum ex plebe his diebus sacra synaxi primum refectorum. — Vespre eximis viri Camillus Rospigliosi, dux Pontificiae nobilium cohortis cum suis militibus, atque ceterorum agminum praefecti.

— die xxvii aditus est Purpurato Patri Francisco Salesio Della Volpe, oeconomiae rei apud S. Congregationem de Propaganda fide praeposito; eximis viris Ignatio Guttierrez-Ponce, Columbiae legato apud Germanos et Anglos, peculiari missione aucto ut civium suorum omnia Summo Pontifici recons electo offerret; Emmanueli Peralta, litteras civitatis Costaricae praebenti, quibus legatus apud Apostolicam Sedem addicitur; denique adolescentibus luminibus captis ex hospitali domo S. Alexii de Urbe, quibuscum Pontifex vehementer comunitus benignissime diuque sistit.

— die xxviii emo viro Aloisio Card. Triepi; eximis episcopis Rokhamptonen., Gulburnen., Leopolien. Ruthenorum, Larinen.; r̄nus p. Paulo Smolikowski, presbyterorum a Resurrectione summo moderatori.

Eximis viri Iacobus Radini-Tedeschi, caicus Vaticanus, diaconus « Pontificiae Cappellae » renunciatur.

— die xxix, mane, excipiuntur eximis epi-copi Nicopolitan., Laquedonien.; Caietanus De Lai, a secretis S. Congr. Concilii Tridentinis decretis interpretandis; Pignatelli princeps eiusque familia; Augustus Persichetti, eques toquatus, praeses Piani foederis catholicorum in Urbe coetum; denique, a Purpurato Patre Mario Mocenni adducti, praefecti sodalitatis a S. Hieronymo ad Sacra Evangelia vulganda. Vespre Iberni collegii alumni.

Auditur a Pontifice, Cardinalibus aulicisque omnibus domus Pontif. r. p. Pauli della Pieve di Cotrone ex Ordine Capulatorem S. Francisci, oratoris apostolici, concio de adventu Domini.

— die xxx adeundi Pontificem potestas fit eximis episcopis Tomeo, Aeliopolitan., Liparen.; nobilibus viris Nicolao Troubetzkoy principi, turmae regiae protectorum apud Russum Caesarem praefecti; Francisco Serlupi-Crescenzi, marchioni, eiusque familiae; r. p. Iosepho M. Rolandi, Congr. Filiorum Mariae Immaculatae moderatori; Alberto Galli equiti torquato, museorum et pinacothecarum Summorum Pontificum curatori, eiusque familiae.

SS. D. N. Pius PP. X patronatum tum Ordinis S. Dominici tum S. Benedicti sibi addicit.

ACTUARIUS.

ANNALES.

Panamensis isthmi effossio Nordicis Americanis addicta.

Americanae vicissitudines supremis hisce diebus, utpote maximi ponderis, omnes orbis gentes

cominovere. Gallorum enim audax ille incoepitus de Panamensi isthmo resecando, qui tantam argentiarum ruinam produxit, Americanus hodie est factus. At profecto brevis disceptatio non fuit, neque leves aemulations de tanto opere perficiendo sunt agitatae. Vicit tandem celeberrima illa Monrœ sententia: « America Americanis », quam tamen soli Civitatum Foederatarum nordici incolae sibi vindicare videntur; eorum enim in ditionem, ut hodie sunt maxima armorum vi praediti atque firmati, omnia tandem aliquando cessere, atque ita, ut omnes veteris Europæ gentes non tantum a possessione, sed a quavis tutela resecandi isthmi amoverint. Modo itaque de aperiendo marino itinere novae hinc reipublicae magistratus, inde Americani tutores pactionem sub-signavere, cuius descripta subscriptio, utriusque gentis vexillis solemniter obvoluta, legatis Americanorum tradita est. Americana tutela, hisce fulta praesidiis, Americana pecunia fratum inter oceanos aperiet, unde Americae custodiae viam totius orbis communicandis commerciis praecipuam armis atque munimentis tutabuntur.

Dominicana sedatio.

At comparato vix triumpho hoc novissimo, latiora litora, Dominicana insula, Cubanos inter atque Portoricenses, Nordicis Americanis sternuntur. Cum enim Dominicani seditionem innovassent, tribus factionibus contendentibus imperium, qui reipublicae nunc praeest, Gill, a Ximenes aemulo in fugam actus, Washingtoniam petit urbem, ut suum populum foederatas inter civitates adiungi valeat. Acerrime huic proposito adversatur Moralesius, qui arma cogit et odia movet, ne novam hanc capitatis diminutionem Dominicani patiantur. Ii autem, quos Gilliana petitio respicit, rem tantum ita se profitentur nunc curaturos, ut iura civium suorum, qui in excolendam insulam iunctis pecunias atque sociato opere intendunt, arbitris iudicibus constitutis, maxime tuta constituantur.

Iaponiorum cum Russis discordiae.

Ex Iaponiorum Russorumque inimicitias, quae in ultimo flagrant Oriente, belli initium, quod iamiam videbatur committi, nullum adhuc feliciter exarsit. Sed dum in Coreana præsertim peninsula aemulæ gentes de auctoritate contendunt, Sinenses milites adversus Russos coacta manu profiscuntur, atque ad pugnam se parant. Ad velitationes itaque inter hostiles copias non defuere; verumtamen, quod gravissimum est, Sinensium ipse rex edicto iussit Ching principem atque Yaan-Chi-Kai ducem maximum aggredi opus, ut exercitus omnes ex provinciis Sinarum universis uno armorum genere similibusque impedimentis instruerent. Quos autem contra hostes huiusmodi copiae arma haec sint sumptuariae, plane non liquet; est vero causa cur mentes Europæ gentium de re anxiam quamdam sollicitudinem gerant.

Macedonica pax.

Macedonicæ perturbationes tandem aliquando siluere: cum Austrorum Russorumque legatis reguli Turcarum, accepto a Byzantino rege mandato, de legibus innovandis agunt; pariter cantum est certi ut deligantur nostris ex gentibus centuriones, qui vigilum cohortem per Macedoniae fines comparent atque moderentur. Belgae præsertim hac de causa advocati sunt; incertum vero pendet cuiusnam pecunia novae leges applicentur, aut vigiles co-

gantur aut novorum tribunorum sint solvenda stipendia. Quare non pauci sunt, qui credant sponsiones novissimae quoque, ut antiquiores, fore ut irritae evadant, proximoque vere iterum ad arma hinc et inde veniatur.

POPULCOLA.

PUBLICI PER ORBEM COETUS LEGIBUS FERENDIS.

In Bulgaria praeses administratorum oratoribus populi orationem habuit ut animadverteret præsertim, quae, iunctis sibi Russorum consilis Bulgari ausi sunt ad suas opes intra Macedoniae fines tuendas.

In Gallia cum de rebus publicis quae cum exteris communicantur quoestio coram municipum legatis esset, Delcassé administer tum quae proximo tempore gesta sunt, tum quae gerenda erunt ad pacem tuendam, omnium suffragio exposuit. — In senatu lex de docendi libertate, quae a Falloux nomen habebat, abrogata est.

In Germania Bulowii comitis oratione resumptae sedes at utroque coetu fuere. De re publica atque de re pecuniaria eloquentissime Bulowius dixit, monens hanc præsertim instaurata ope conlata oportere.

In Hungaria iterum e factione oratorum popularium, qui regiis administris obstant iterata ratiq est cunctandi atque terendi inanibus sermonibus tempus ne leges fierent. Franciscus Kossuthius vero suos fautores adhortatus est ut inutilem rem tandem aliquid intermittant.

In Iberia novi administrari a rege delecti, Maura qui collegio præsedit, Sampedro qui res cum peregrinis curet, Toca qui iustitiae partes advigilet, Linares atque Ferrandiz qui terra marique exercitus parent et classes, Orma qui aerario præsedit, Dominguez qui studia foveat; opera publica Salazario commissa sunt, domesticas autem Sanchezio.

In Italia novis administris delectis, quorum Giolittio collegio præcest, iterum cooptae sunt sessiones utriusque coetus augurali sermone ab ipso Giolittio præside habito: mox ad examinandas sumptuarias leges in annum futurum conversae mentes.

In Romania pariter, sed regia oratione, inaugura feliciter novorum coetuum sessio est, in qua commemorata est præsertim Rumenorum opera de pace servanda inter novissimas Macedonum perturbationes.

SCRIBA.

AENIGMATA

I.

Fortis venator peragrabam devia saltus;
nunc rutilum caeli sum decus astriferi.
Principium muta: divinus fio poeta,
quem delphin quondam fluetibus eripuit.

II.

Clangorem tollens oblecto militia aures.
Inseritur mihi rho? Trepidum designo tumultum.

FR. PALATA.

Ex sociis, qui utriusque aegnematis interpretationem ad Commentarii moderatorem miserint intra menses duos, unus, sortitus, gratis accipiet opus, cui titulus:

DIES CHRISTI NATALI PRAEVIA.

Ad exemplar carminis Bohemicu C. I. ERBEN, quod inscribitur: Stedry Den latine scripsit

FR. PALATA.

Aenigmata an. VI, n. XX proposita his respondent:

1) Anna-lis; - 2) Collis, Callis.

Ea rite soluta miserunt:

Andr. Piotto, Matado ad Vicentiam. — Ferd. Ferrari, Guastalla. — Car. Stegmüller, Sabaria. — Guil. Schenz, Ratibona. — I. Walter, Neo-Eboraco. — D. Le Provost, Briocen. — Fr. Skiba, Striegau. — Ioan. Galbinti, Mediolano. — Al. M. Mattioli B. t., Asta Pompeia. — Petrus Tergestinus. — Iul. Sernatinger, Dresda. — Ad. Huza, Grybavia. — Civis Romanus, Bremerhaven. — Ios. Caudek, S. L., Brzozovo. — Am. Robert, Marieville in Canada. — Petr. Garrone, Pessana ad Verzelas. — Ad. Skrzypkowski, Svitice. — Henr. Talaro; Dom. Faresq. — Neapolis. — Herm. Gini, Aguis Taurinti. — A. Libani, Civitanova Picena. — Iac. Bertran, Figueiro. — Coll. Scholaram Piarum Stellae. — Raph. Astorri, Firmo. — A. Cappelli, Senta. — I. Pages, Penang.

Sortitus est praemium

I. WALTER.

ad quem missum est opus, cuius titulus:

JOSEPH SCOPA

CARMINA.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMA — Ex officina Petri Phil. Cuggiani.

indutiis iam prius usque ad annum MDCLX Stundorfii factis, quin regnaret, non impediebat, bello ultiro Polonis indicto, fines eorum invasit et proditorum factione adiutus, Ioanne extra regni fines fugere coacto, Poloniam fere totam vi oppressit; iamque miserrime actum erat de libertate ac regno, ni « unus vir rem restituisse ».

Celebratur a Gallis patriae amantissima, bellicosa, nunc iam paene beata nuncupata virgo Ioanna d'Arc; eodem apud Polonus honore et veneratione fruatur Augustinus Kordecki.

Erat tunc, et est, prope oppidum Czenstochoviam in Claro Monte (*Fasna Góra*) sanctissimum genti patrum Paulinorum pervetus monasterium moenibus munitum cum celeberrimo fano et nota prodigiis effigie B. Mariae Virginis, quae a Luca apostolo pietata dicitur, et post varias vices hac sede electa a loco suo Czenstochoviensis v. Claromontana vocatur. Qui locus cum unus omnibus iam late longeque expugnatis deditioem negaret, Sucus non magis cupiditate moenia hostilia capiendi, quam opes et divitias sanctae sedis diripiendi accensus, ducem Burchardum Millerum cum sexdecim milibus militum ad expugnandum monasterium misit.

Vix credat quisquam, qui debilia, ut tum erant, loci munimenta noverit, eos, qui ibi clausi et obsessi erant, tantis viribus resistere ausos esse. Nam quid tanto exercitu omni apparatu bellico, tormentis et ballistis glandivis exornato, opponi poterat? Praeter patres Paulinos centum duodeviginti cives, viri generosi, quibus Stephanus Zamojski praeerat, et tum loci propugnatores erant. « Virtute pugnant, non numero viri », canit quidem Polonorum Horatius, Mathias Casimirus Sarbievius (*Carm. IV*, 4), sed et virtus cedere cogitur numero praevalebit; et cessisset fortasse heic, nisi unus vir fuisset, quem supra memoravimus, Augustinus Kordecki, monachorum claromontanorum prior, vir non solum pietate in Deum ac Deiparam, non solum amore patriae, sed etiam animo forti et constanti insignis, qui tanta spe, fide, fortitudine, audacia, alacritate suos inflammat, ut aut mori aut vincere parati essent. Quid addam tam parvulae manus animos pietate quoque eius precibusque mirifice auctos esse? Quo modo enim obsessio et oppugnatio vehementissima intra dies triginta septem a die XVIII mensis Novembris ad d. XXV Decembris a. MDCLV sustineri potuisset? Ac narrant quidem annales, cum intra impetum hostium oppugnantium ardoremque et atrocitatem pugnae Kordecki sacra supplicatione cum arcula eucharistiae per moenia facta opem divinam in summo rerum discrimine imploraret, Beatam Virginem supra moenia apparentem pallio suo globos tormentis missos in castra hostium retrudisse; qui autem moenia aut parietes templi perenterent, innoxios fecisse; quorum globorum aliquot ad haec tempora in parietibus sacris haerent, unusque ex iis H. Senkevicio, celeberrimo scriptori Polono, a patribus claromontanis dono est datus.

Quid plura? Hostis, cum rem sibi non cum hominibus tantum, verum etiam cum Deo esse videret, iam et securitatem et incolumitatem loci hominumque pollicebatur, si modo dedi-

tionem fecissent. Cuius rei praeclarum documentum litterae latinae ipsius Milleri ducis a. MDCCXCIX in bibliotheca claromontana repertae et a me in linguam Polonam translatae, fere in omnibus ephemeridibus Polonis excusae sunt (1).

Neque tamen promissio, neque minae animos sacrae rei propugnatorum frangere aut labefactare potuerunt, ita ut hostis, re sua desperata infectaque, magna cum ignominia obsidionem et oppugnationem tollere coactum se senserit. Quo facto probata sunt ea, quae antea Simon Starowolski, canonicus Cracoviensis, scriptis suis inter alios et Venetis notus (2), eidem Carolo regi, cum Cracovia capta regum Polonorum tumulos visitaret et victoria gloriaretur, responderat: « Deus mirabilis, fortuna mutabilis », inquit senex, paene divinitus inflatus; nam nuntius de mirabili Clari Montis defensione dispersus mox tantam rerum et animorum et fortunae mutationem evocavit, ut hostes brevi finibus Polonorum discesserint.

Pace restituta, rem memoriae perpetuae tradidit idem, qui patriam servitutis ingo liberaverat, Augustinus Kordecki, novaque laude nomen et ingenium decoravit, cum certamen illud periculoso poemate latino descriptis, quod *Nova gigantomachia* inscriptum Cracoviae a. MDCLVI excusum adhuc inviolatum servatur.

Is igitur vir fuit, ea virtus, ea pietas, id ingenium, quorum memoriam Poloni mox celebrarunt.

Varsaviae Polonorum.

JOSEPHUS WABNER.

DIARIUM VATICANUM.

Mense Novembri an. MDCCCI die XVI SS. D. N. Pius PP. X, post auditos eius Patres Cardinales Beniaminum Richard, archiepiscopum Parisien.; Dominicum Ferrata, Congni Episcoporum et Regularium praepositum; Seraphinum Vannutelli, qui coram addueit iudices contra haeresim adlectos; apud se admittit excusos viros Iacobum Ghezzi, episcopum Civitatis Castellanae, Hortan. et Gallesin.; Dominicum Ricciardi, episcopum Sarsinaten.; Carolum Franciscum Turinaz, episcopum Nancyen. et Tullen; praeterea Ducem e Campobello eiusque uxorem.

— die XVII recipit Purpuratum Patrem Iosephum Callegari, episcopum Patavinum; excusos viros Ernestum Fontana, episcopum Cremen.; et Maurum Serafini, monachorum Benedictinorum « antiquae observantiae » antistitem.

In palatio Vaticano coram SS. habetur Congregatio « generalis » Sacrorum Rituum ad iudicandum de virtutibus « in gradu heroico » Ven. Servae Dei Ioannae de Arc.

— die XVIII, mane, adeunt Pontificem excusos viros Benedictus Bonazzi, archiepiscopus Beneventan.; Bartholomaeus Ortolani, episcopus Asculan. in Piceno; nobiles viros Nicolaus Szécsen de Temerin comes, Austrorum et Hungarorum legatus apud Apostolicam Sedem, cum familia sua; Maximilianus d'Erp dynasta, Belgarum legatus; Ioannes Grosoli comes, coetuum catholicorum in Italia praes; Carolus Zucchini comes, xix conventus catholicorum Italorum, recens Bononiae habitus, praes; denique manus cubiculariorum ab ense et clamyde, offe-

(1) Vid. in *Stowio*, n. 187, an. MDCCXCIX: *Litterae Burchardi Milleri Sucorum ducis.*

(2) Unum ex operibus eius: *Scriptorum Polonicorum Hecatonas, seu centum illustrum Poloniae scriptorum elegia et vitae*, Venetiae, a. MDCCXVI, excusum est.

rentes sacram supellectilem multam, quam Pontifex pauperibus templis dono assignat. — Vespere autem admittuntur excusos episcopi Lancianen., Acheronian., et Matheranen., Caetan., Salernitan., Venerianus; r. p. Aloisius Cappello, S. I., rector collegii Pii Latini Americani, coram adducens alumnos ex Argentina republica obolum offerentes excusos episcopi Bonearensis; atque peregrinorum ex Aprutio legatio.

Rum viri Guilelmus Sebastianelli, Benedictus Melata, P. Ladislau, procurator gefilis presbyterorum « e Resurrectione », Ioannes Marengo, procurator gefilis familae Salesianae, a consiliis S. Congni Episcoporum et Regularium dicuntur.

— die xix, mane, visendi Pontificem potestas facta est Purpuratis Patribus Hieronymo M. Gotti, S. Congni de Propaganda fide praefecto, et Alfonso Capecelatro, archiepiscopo Capuano, una cum viris ad ornandam cryptam monasterii Benedictini Cassinensis deputatis; atque excusos episcopis Cumano, Acerrano, Nolan. — Vespere, in Vaticana basilica, urbani cives et peregrini, ad vi millium numerum, apud Pontificem congregantur, qui pientissimam orationem adstantibus habet, ac deinde, cum in sua cubicula rediisset, coram se admittit excusos regionis Beneventanae antistites, quibuscum familiari colloquio diutius moratur.

— die xx Pontifex excipit excusos viros Armandum Nisard, Gallorum legatum apud Apostolicam Sedem, et Dominicum Serafini, archiepiscopum Spoletanum. — die xxi, mane, Purpuratum Patrem Franciscum Satolli, studiis praefectum, excusos episcopos Theatin., Sipontin., Scopien., Nuscan.; r. p. Guilelmum Murphy, Urbani collegii Ibernorum rectorem, Guilelmum Giles, rectorem collegii Anglorum, atque Robertum Fraser, rectorem collegii Scotorum.

Vespere, in peristyliis Damasianis, manum nobilium virorum ex urbe Panormo, annulum aureum gemmisque redimitum in devotionis testimonium offerentes.

Nobilis vir Rodulphus Kanzler dynasta, praefectus Vaticani musei de antiquitate christiana, et Bartholomaeus Nogara doctor, custos musei profani renunciantur.

— die xxii, mane, Pontifex audit excusos episcopos Leodien., Namurcen., Stabian., Aquapendens. una cum legatione ipsius dioecesos; r. p. viros Morel et Guasco coram adducentes nonnullos sodales ex collegio inter catholicos ad propagandam fidem constituto. Vespere autem excusos episcopos Ruben. et Bituntin., Cotronen., Aprutin., Thermularum, Melphiten.

— die xxiii, eum Angelum Di Pietro, Cardinalem Pro-Datarium; excusos episcopos Cornetan. et Centumcellarum, Tridentinum, Placentin.; Ioannem Baptistam Anzer, episcopum Teleptensem, Vicarium Apostolicum provinciae Scian-tom australis in Sini; clarissimos viros Aloisium Ietté, rectorem provinciae Quebecensis in Canada, et Bartolom Longo, equitem torquatum.

Felix Gialdini, archiepiscopus Cyrenaeus, Late-ranensis ecclesiae caicus, Romae diem obit supremum.

— die xxiv, mane, coram Pontifice admittuntur eum vir Vincentius Vannutelli, S. Congni Concillii Tridentinis Decretis interpretandis praefectus, episcopus Praenestin. una cum legatione summi collegii canonicorum dioecesos; excusos episcopi Tarraconen., Agrigentin. Luceorien.; Iacoboni antistes, vicarius episcopi Maceraten. et Tolentin.; r. p. Cas-sianus Gasser, prior generalis fratrum nosocomorum a S. Ioanne de Deo; Engel antistes, postulator causae beatificationis archiducissae Magdalena ex Austrici regali domo. Vespere, in peristyliis Damasianis, Angli peregrini coram adducti ab episcopis Westmonasteriensi ac Trapezuntino, et parochorum in urbe Venetiarum legatio, obsequia civitatis offerens ob anniversarium hanc diem, ex quo Pius PP. X Venetum patriarchatum initiv.

Apud eum Cardinalem Dominicum Ferrata, « Pontem » causae canonizationis B. Gerardi Maiella e congre. SS. Redemptoris, habetur Sacrorum Rituum congregatio « antepreparatoria » ad iudicandum circa miracula duo, quae dicuntur a Deo pa-

Anni 7-8

PROSPECTUS SUBNOTATIONIS Comm. VOX URBIS in an. MDCCCCIV.

Pretium subnotationis est in Italia Libell. 4,80; ubi-
que extra Italiam Libell. 6,25; Doll. 1,25; Sch. 5; March. 5
Rubl. 3; Coron. 6,25 *recto tramite* mittendum ad

ARISTIDEM LEONORI EQUITEM

COMMENTARII "VOX URBIS", POSSESSOREM ET ADMINISTRATOREM,

ROMAM, via Alessandrina, 87.

PRAEMIA SOCIS CONSTITUTA

ad libitum:

- a) Tabula metr. $0,45 \times 0,22$ Pontificiae dominationis au-
spicationem referens a Pio PP. IX an. MDCCXLVI
peractam, et in Commentarii "Vox Urbis", commo-
dum unice ex antiqua tabula desumpta; *sive***
- b) Collectio chartularum electissimarum, quae distincta
coloribus praecipua Romae, aut eius vicina red-
dunt; *sive***
- c) Urbis et Ianiculo monte prospectus. (Tabula aere cusa
metr. $1,10 \times 0,24$).**

Donum, quod voluerit, quisque subnotans petet
**primum intra mensem ab eius subnotatione et cum
ipso subnotationis pretio.**